

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС АДАПТАЦІЇ ЛЮДИНИ ПОХИЛОГО ВІКУ ДО УМОВ ГЕРІАТРИЧНОГО ПАНСІОНАТУ

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, змушують по-новому підходити до проблем особливої групи суспільства – людей похилого віку, серед яких є достатня кількість незахищених, адже саме на долю цих людей випали великі випробування, що пов'язані з катаклізмами ХХ ст.

Сьогодні серед актуальних проблем, які вирішуються в закладах соціального обслуговування – геріатричних пансіонатах, особливо відчутними і гострими є ті, що пов'язані з процесом адаптації людини похилого віку до умов нового соціального середовища. Безперечно, науковці намагаються досліджувати явище адаптації в теоретичному плані, виявляючи основні ознаки процесу адаптації, аналізуючи та розкриваючи різні фактори, що впливають на процес адаптації особистості. Незважаючи на здобутки вітчизняних і зарубіжних учених щодо вивчення проблеми адаптації людей похилого віку до умов нового соціального середовища, це питання залишається ще недостатньо розробленим, особливо в практичному аспекті. Це й спонукає науковців і практиків до подальшого дослідження даної проблеми та виявлення дієвих технологій, які б сприяли оптимізації адаптивного процесу людей похилого віку до умов нового соціального середовища.

Актуальність порушеної проблеми зумовлюється також і тією обставиною, що в закладах соціального обслуговування відсутні відповідні психологічні та соціально-педагогічні умови, необхідні для реалізації ефективної взаємодії людини похилого віку з оточуючим і навколишнім середовищами.

Означена категорія людей не залишається поза увагою науковців. Зокрема, психологічні аспекти проблем людей похилого віку вивчали Г. С. Абрамова, М. Д. Александрова, Л. І. Анциферова та ін. Вплив біологічного чинника на процес старіння досліджували В. В. Фролькис, І. А. Аршавський; соціально-психологічні проблеми дорослості представлені в працях О. О. Бодальова, Л. Б. Лук'янової, Г. Я. Майбороди.

Мета статті полягає у виявленні та аналізі факторів, які впливають на процес адаптації людей похилого віку в умовах геріатричного пансіонату.

Відповідно до мети нами окреслено такі *завдання*:

1. Проаналізувати результати пілотного дослідження з метою виявлення факторів, які впливають на адаптацію літніх людей в умовах геріатричного пансіонату;
2. обґрунтувати фактори, які впливають на адаптаційний процес в умовах геріатричного пансіонату.

Об'єктом є процес адаптації людей похилого віку до нового соціального середовища.

Предметом є особливості впливу факторів на процес адаптації людей похилого віку до умов нового соціального середовища.

Потрапляючи в умови нового соціального середовища, людина похилого віку стає суб'єктом впливу факторів, які позначаються на процесі адаптації та визначають особливість адаптаційного процесу.

При виявленні зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на процес адаптації та визначають її особливість, нами було використано методи збору інформації бесіди та спостереження. У пілотному дослідженні взяло участь 25 осіб Петриківського геріатричного пансіонату та 40 респондентів Чернігівського геріатричного пансіонату. Метою даного етапу констатувального експерименту стало вивчення стану проблеми адаптації людини похилого віку до умов життєдіяльності в геріатричному пансіонаті. Нами було задіяно літніх людей віком від 60 до 80 років, які перебувають у геріатричних пансіонатах протягом 6 місяців, мають бажання й

зацікавленість брати участь у дослідженні, фізичний стан яких дозволяє брати участь у експерименті.

Перед початком дослідження було проведено роз'яснювальну роботу з літніми людьми, у процесі якої ми ознайомили їх з метою дослідження та поняттям «анкетування». Метою питань анкети було виявлення найбільш значущих зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на мешканців пансіонату; висвітлення першого враження літньої людини, яке виникло при вступі до пансіонату; визначення факторів, що сприяли або перешкоджали пристосувальному процесу до нових умов життєдіяльності.

Доречно зазначити, що спостереження дає можливість зібрати попередню інформацію про об'єкт, який вивчається, у нашому випадку — фактори, що впливають на адаптивний процес літньої людини в геріатричному пансіонаті. Переваги даного методу полягають в тому, що:

- 1) відбувається безпосереднє сприйняття певної ситуації;
- 2) спостереження соціальним педагогом за поведінкою літньої людини при зміні певних обставин, які мають на неї вплив;

- 3) використання методу незалежно від готовності людини до проведення експерименту. Вибір методу збору інформації — бесіди зумовлений тим, що він дозволяє отримати первинну інформацію про об'єкт за допомогою заздалегідь окреслених запитань. Дані, отримані нами в результаті бесіди, вважаємо достовірними, але вони носять суб'єктивний характер. За допомогою методів спостереження та бесіди ми отримали дані про фактори (зовнішні і внутрішні), які впливають на процес адаптації; про минуле життя літніх людей; про стиль життя в минулому; про особливості життя в інтернаті; про заходи, які там проводяться; про побутові та соціальні умови проживання; про те, чим займаються літні люди у вільний час та як би хотіли його проводити.

Таким чином, використовуючи дані методи збору інформації, з'ясували, що при вступі до геріатричного пансіонату людина похилого віку стає суб'єктом впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Вплив цих факторів і

визначає подальшу долю людини в пансіонаті: чи змогла вона адаптуватися до зміненого середовища, чи відбувся процес дезадаптації в новому середовищі.

Аналізуючи фактори, які сприяють чи перешкоджають процесу адаптації людини до нового соціального середовища Н. Ф. Дементьєва класифікує їх на зовнішні і внутрішні. До внутрішніх факторів (суб'єктивних) дослідниця відносить індивідуально психологічні властивості людини та вікові зміни психіки [1, с. 21-28]. Йдеться про динаміку окремих структур особистості, а також про соціально-психологічні параметри, пов'язані зі зміною соціальних ролей. Важко не погодитися з Р. С. Яцемирською, яка праці «Соціальна геронтологія» стверджує, що характерологічні риси та особливості особистості можна спостерігати протягом життя, практично вони є незмінними і на самому останньому етапі онтогенезу – в період довголіття. Характер особистісного реагування зберігається до кінця життя та не піддається змінам [2].

Як переконають результати проведеного анкетування, потрапивши до нового соціального середовища (геріатричний пансіонат), людина похилого віку відчуває емоційні переживання (38,2% – 10 мешканців Петриківського пансіонату, та 32,1% – 12 мешканців Чернігівського пансіонату), які пов'язані із неможливістю піклуватися про інших, бути корисними, займатися звичними справами. У літньої людини з'являється багато вільного, незаповненого подіями часу, її активність зводиться до спілкування з мешканцями кімнат чи з сусідами. Така обстановка сприяє прояву лінощів: вони не мають бажанням чимось займатися, оскільки їх влаштовує вже звична ситуація бездіяльності.

Отже, можемо визначити, що важливим зовнішнім фактором виступає саме соціальне середовище, в якому знаходиться літня людина.

Якщо в пансіонаті постійно організовуються форми роботи з літніми людьми (зустрічі, концерти, виставки, тренінги тощо), то середовище буде сприяти позитивній адаптації до його умов, а якщо життя в пансіонаті

зводиться до існування в ньому, то середовище виступає фактором дезадаптації людини похилого віку.

Проаналізувавши ситуацію життєдіяльності, яка існує в геріатричному пансіонаті, можна стверджувати, що всіх мешканців умовно можна поділити на дві групи з урахуванням домінуючих соціальних чи біологічних чинників у поведінці літніх людей. Так, до першої групи ми можемо віднести літніх людей, для яких пріоритетним є підтримання свого фізичного стану, їх спілкування обмежується обговоренням власних хвороб (58,3% (15 осіб) мешканців Петриківського геріатричного пансіонату та 66,7% (27 осіб) мешканців Чернігівського геріатричного пансіонату). Отже, для першої групи людей характерним у поведінці є прояв біологічних чинників.

До другої групи належать мешканці пансіонату, для яких першочерговим є відчуття того, що вони потрібні оточуючим, близьким людям та суспільству (41,7% (10 осіб) мешканців Петриківського геріатричного пансіонату та 33,3% (13 осіб) мешканців Чернігівського геріатричного пансіонату). Такі літні люди прагнуть займатися будь-якою діяльністю (вишивати, в'язати, робити вироби з бісеру, допомагати на кухні, брати участь у тренінгах та ін.). Ця група, як правило, допомагає іншій (першій групі) літніх людей: вони годують тих, хто не може сам це робити, доглядають за ними. Літня людина, для якої характерним у поведінці є соціальний чинник, відчуває, що потрібна більш немічній людині, що без її допомоги та підтримки хвора людина не зможе зробити певні дії. Таким чином, відбувається реалізація почуття потреби іншим, прагнення використати свій внутрішній потенціал.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що оточуюче середовище, у нашому випадку *мікросередовище, в яке входять співмешканці, також виступає зовнішнім фактором*, який впливає на процес адаптації.

Важливо при поселенні літніх людей у кімнати враховувати цей поділ, що дасть можливість людям гармонійно існувати в одному середовищі та уникати конфліктних ситуацій.

Домінування соціального чи біологічного чинника в поведінці людини похилого віку зумовлює вибір певного механізму взаємодії з соціальним середовищем.

Під час спостереження було виявлено, що в мешканців пансіонату виникають труднощі при встановленні контактів з іншими суб'єктами життєдіяльності (68,3% (17 осіб) мешканців Петриківського пансіонату та у 59,3% (24 особи) Чернігівського геріатричного пансіонату). Ці труднощі пов'язані з індивідуальними особливостями літніх людей: підвищена впливовість, яка поєднується з ригідністю, виражена сенситивність, що поєднуються з наростанням згрубілої, емоційної сухості, посиленням егоцентризму, труднощами в зміні однієї ситуації життя на іншу.

Таким чином, до *внутрішніх факторів, які впливають на процес адаптації, належить процес інкорпорації*, тобто входження людини в соціально-рольову структуру колективу. Саме в процесі входження в нове соціальне середовище гостро виявляється внутрішній світ особистості, її психологічні властивості: характер, темперамент, здатність до налагодження стосунків, комунікації. Група, у свою чергу, виступає своєрідним механізмом, який сприяє чи перешкоджає процесу пристосування людини до нових умов існування. У процесі дослідження ми виявили, що група на початковому етапі взаємодії оцінює людину, починаючи з її зовнішнього вигляду, а вже потім – її внутрішні якості. Тому важливо, щоб людина виявила найкращі риси свого характеру й була налаштована на доброзичливі стосунки з іншими, оскільки їй доводиться тривалий час жити в новому оточенні. У цьому сенсі мікросередовище відіграє важливе значення в процесі адаптації: від того, як поставиться група до нового члена колективу, вороже чи доброзичливо, залежить подальше перебування людини в пансіонаті її душевний стан та самопочуття.

Методом спостереження було з'ясовано, що більшість мешканців пансіонату проживає в двомісних кімнатах, але люди похилого віку прагнуть до індивідуального розселення. Вважаємо, що двомісні кімнати є

оптимальним варіантом, оскільки літня людина не є самотньою та відчуває підтримку з боку сусіда. Але виявляється, що не завжди для людини похилого віку є необхідним встановлювати доброзичливі стосунки із сусідом. Літня людина знаходить найкомфортніший механізм адаптації, який детермінує поведінку літньої людини. Існують люди, для яких є важливим бути прийнятими колективом геріатричного пансіонату і тому їхня поведінка буде детермінуватися такими механізмами, як взаєморозуміння, координація намірів та інтересів усіх сторін.

Необхідною умовою спільної життєдіяльності в геріатричному пансіонаті є вміння зрозуміти конкретну ситуацію та скоординувати свою поведінку так, щоб вона відповідала вимогам еталонної групи, що не завжди спостерігається в цієї вікової групи. Спостереження та анкетування дозволили виявити, що з'являються труднощі в процесі адаптації мешканців до нових умов, які пов'язані з індивідуальними особливостями особистості: егоцентричність (людина не йде на контакт з іншими – 8,3% осіб), аутистичність (замкнутість на особистих проблемах, пов'язаних із самотністю – 12,2% осіб), відчуження (відсутність соціальних зв'язків, самотність – 16,5% осіб), глибока інтроверсія (самодостатність, відсутність мотивації – 12,1% осіб), сором'язливість (10% осіб). Загострення цих індивідуальних властивостей при налагодженні контактів за несприятливих обставин перетворюється із суб'єктивних перешкод в об'єктивні.

При будь-яких змінах, що не відповідають попереднім стереотипам життя літньої людини, з'являється негативна реакція, а тому нове сприймається, як чуже. Отже, *сам факт переїзду до геріатричного пансіонату є одним із значущих зовнішніх факторів*, що зумовлює такий психологічний механізм, як агресію. Можемо спостерігати перехресний вплив зовнішнього (переїзд до будинку-інтернату) та внутрішнього (агресія) факторів на процес адаптації літньої людини до умов геріатричного пансіонату.

Значна роль при визначенні особливості адаптації літньої людини до нових умов життєдіяльності в геріатричному пансіонаті належить *внутрішньому фактору – минуле життя людини*: професійна діяльність у минулому житті та соціальний стан (наявність чоловіка (дружини) та дітей).

Як переконують проведені нами спостереження, важливою особливістю адаптаційного процесу в умовах геріатричного пансіонату є минуле життя мешканців пансіонату. Із загальної кількості людей виділяємо дві умовні групи, критерієм розподілу яких є причини вступу до пансіонату:

1) самотні люди (до цієї групи належать літні люди, які тривалий час проживали на самоті). Під час бесіди було виявлено, що велика частина мешканців пансіонату належить саме до цієї групи. Ці люди боялися залишитися на самоті зі своїми хворобами, оскільки не спроможні виконувати звичну для них роботу, а потрапивши до пансіонату, їх вражає велика кількість людей – мешканців та обслуговуючого персоналу, що є незвичним для минулого життя, людина похилого віку на початковому етапі важко звикають до режиму пансіонату, але їм подобається увага персоналу, піклування, що вони не самотні. Як правило, люди, що входять до цієї групи швидше, адаптуються до нових умов життєдіяльності;

2) літні люди, від яких відмовилися рідні зазвичай це невелика частина мешканців пансіонату. Наведемо один з прикладів, у яких почасти опиняється така група людей. Під час бесіди з Наталією Р. з'ясувалося: донька сказала їй, що Наталія Р. буде перебувати на відпочинку в пансіонаті певний час, в неї була установка на тимчасовість перебування в геріатричному пансіонаті. Перше враження про пансіонат було чудове: їй сподобався сам заклад, кімнати, місце для відпочинку, харчування. Коли вона зрозуміла, що потрапила на постійне проживання в будинок-інтернат, у неї стався великий емоційний зрив, розчарування в доньці, втрата сенсу життя. На той час Наталя Р. середовище, в якому перебувала, оцінювала як негативне: усе не подобалося, до неї погано ставилися всі, хто її оточував, мали негативні риси характеру.

Можемо стверджувати, що установка людини на певну подію в житті (зокрема, на переїзд до будинку-інтернату), визначає як особа сприймає та оцінює оточуючих людей у якому вона знаходиться, та середовище. Оцінний процес як оточуючого, так і навколишнього середовища підкріплюється індивідуальними особливостями літньої людини (темперамент, характер, здібності) і визначає, як проходитиме адаптація літньої людини до нового соціального середовища.

Наступний фактор, що визначає особливість адаптації літньої людини, мав безпосередній вплив на початковому етапі входження в нове середовище, – це приємне, комфортне *місце розташування пансіонатів* (велика кількість дерев, квітів, відсутність шуму), що має велике значення для літньої людини, адже через свої вікові зміни вона прагне до спокою і тиші. Так, Чернігівський та Петриківський геріатричні пансіонати знаходяться поза межами міста, що повністю відповідає потребам (спокій, тиша) даної вікової групи і задовольняє їх.

Одним із *зовнішніх факторів*, який впливає на процес адаптації є *розмір установи* (у нашому випадку геріатричний пансіонат). Важливим моментом в адаптаційному процесі людини до нових умов існування є необхідність підпорядкувати свої життєві інтереси, поведінку новим умовам та розпорядку роботи установи. Інколи неуважна (характерно для великих будинків-інтернатів) чи досить прискіплива (характерно для маленьких будинків-інтернатів) увага персоналу ускладнює й без того не досить стійкий нервово-психічний стан людини похилого віку. Невеликий за розмірами будинок-інтернат має свої позитивні аспекти, оскільки в ньому легше створити затишок, наближений до звичних квартири чи будинку, до якого старі люди звикли. У невеликому за розмірами будинку-інтернаті легше організувати культурно-побутове та медичне обслуговування, легше налагоджувати контакти між тими, хто там проживає.

До зовнішніх факторів, зокрема до умов перебування, належать *умови проживання* – розмір кімнати, зручність ліжка, затишок у помешканні, наявність спокійної, доброзичливої обстановки, близької до домашньої.

У результаті бесіди з мешканцями пансіонату було з'ясовано, що велика роль на початковому етапі входження в нове соціальне середовище належить обслуговуючому персоналу. Отже, *зовнішнім фактором, який впливає на процес адаптації літньої людини до нового соціального середовища та визначає її особливість, є ставлення до цієї категорії обслуговуючого персоналу.*

Ще одним зовнішнім фактором, що визначає особливість адаптації літньої людини, є *відсутність вичерпної інформації в суспільстві про особливості роботи будинків-інтернатів.* Використовуючи метод бесіди, з'ясували, що ті, хто потрапляє до пансіонату, володіють поверховими знаннями про дану установу і носять формальний та спотворений характер (81,1% (20 осіб) мешканців Петриківського геріатричного пансіонату та 79,8% (32%) мешканців Чернігівського геріатричного пансіонату). Уявлення про будинок-інтернат ідентифікується в людей похилого віку з роботою лікарні, з щоденним обходом лікарів, постійним наглядом обслуговуючого персоналу. Недостатня кількість інформації про побутове обслуговування, організацію праці та відпочинку викликала в старих людей почуття підвищеної тривожності та невпевненості в майбутньому, що впливало певним чином на майбутню адаптацію до нових умов. Літня людина не знає, чого їй очікувати і на що сподіватися, у своїй уяві вибудовує картину життєдіяльності, а коли, потрапляючи в будинок-інтернат її очікування не справджуються, вона проявляє агресію або занурюється в себе, тобто відбувається процес дезадаптації особистості. Можемо спостерігати подвійний, перехресний вплив зовнішнього фактора (відсутність інформації в суспільстві) і внутрішнього (невдоволеність існуючою ситуацією, що призводить до загострення негативних індивідуальних властивостей, притаманних людям похилого віку).

Однією із особливостей роботи геріатричних пансіонатів є те, що потрапляючи в них, людина має протягом 14 днів мешкати в окремому ізольованому карантинному приміщенні з метою виявлення інфекційних захворювань. Цей захід, як правило, викликає протест, обурення в мешканців пансіонату, і, як наслідок, відбувається прояв дезадаптивної поведінки в людини похилого віку, тобто відбувається певний внутрішній протест проти чинних правил. Сила цього протесту та швидкість протікання буде знову-таки залежати від індивідуальних властивостей особистості.

Досить часто можна спостерігати одночасний вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів на особистість. Особливо це виявляється під час організації спільної діяльності. Організуючи в пансіонаті низку різних форм роботи – консультативну, інформативну, дозвілеву тощо – ми спрямовуємо їх на вироблення механізмів, які сприяють адаптивному процесу. Нами виявлено, що в процесі спільної діяльності особистість вступає у взаємодію з членами мікрогрупи, яка стає тим фундаментом, де відбувається позитивна діяльність мешканців пансіонату. Основні механізми, які забезпечують формування міжособистісного простору взаємодії членів мікрогрупи, є взаєморозуміння, координація та узгодження.

Наприклад, якщо брати до уваги відносно самостійну сферу спілкування, як – от: когнітивну (її зміст складається зі знання – інформативність партнерів один про одного); інструментальну (включає вміння і навички, якими володіють партнери, здійснюючи певний вид діяльності) та мотиваційно – потребу, то в ній взаєморозуміння пов'язане з мотиваційними потребами.

Як зауважує О. Г. Лідерс, головною функцією взаєморозуміння є формування спільного поля взаємодії учасників, що дозволяє об'єднати інтереси сторін, виробити певне бачення завдань у конкретній ситуації. Для цього учасники взаємодії повинні бути добре поінформовані один про одного, про соціальний статус, рольові позиції, групову належність, звички, погляди, про ставлення до тих чи інших життєвих подій.

Координацію зусиль на взаємодію учасників адаптивного процесу розуміємо як пошук таких засобів спілкування, які в найкращому варіанті відповідають намірам та можливостям партнерів. Результатом координації є спільність у діях, узгодженість в операціях [3, с. 111-113].

Уміння зрозуміти ситуацію, виявити свої емоції та поводитися адекватно до неї, а також відповідно до поведінки інших людей є необхідною умовою спільної життєдіяльності. Підпорядкування людиною своєї поведінки – це перший крок на шляху до взаєморозуміння. Наскільки людина розумна, малознайомі люди оцінять за її вмінням правильно поводитися відповідно до ситуації. На соціально-рольовому рівні має значення не щирий вияв людиною того, що вона дійсно відчуває, та не щире прийняття почуття, яке виражається іншими, а правильна, з точки зору оточення, поведінка в конкретній ситуації. Це зовнішній поведінковий рівень взаєморозуміння [3, с. 111-113].

Таким чином, проаналізувавши ситуацію життєдіяльності в геріатричних пансіонатах (Чернігівському та Петриківському), нами було виявлено, що при вступі до геріатричного пансіонату на людину похилого віку впливають дві групи факторів. Ці фактори можна класифікувати як такі, які сприяють або перешкоджають процесу адаптації. Беручи за основу класифікацію Н. Ф. Дементьєвої, виділяємо фактори, які сприяють успішному процесу адаптації особистості до нового соціального середовища та визначають особливість адаптаційного процесу: профілактику негативного ставлення до будинків-інтернатів; профілактику соціальної депривації; правильно організоване з педагогічної точки зору дозвілля; навчання правильному спілкуванню і міжособистісним відносинам; залучення похилих людей до суспільно корисної діяльності; створення умов для підтримання контактів із зовнішнім світом; підвищення професійного і культурного рівнів обслуговуючого персоналу; профілактику конфліктних ситуацій у результаті психологічної несумісності; фактор соціальної адаптації, а саме соціально-психологічну адаптацію в малій групі чи інкорпоризацію [1, с. 38-45].

Слід зазначити, що існують фактори, які перешкоджають процесу адаптації, і до них Н. Ф. Дементьєва відносить:

- дефіцит у догоспіталізаційний період інформації – для попередження негативної реакції при вступі до пансіонату; відсутність психологічної готовності до зміни життєвого стереотипу; індивідуально-психологічні особливості; обмеження зайнятості людини похилого віку та усунення від вирішення важливих проблем; залежність від медичного персоналу; несумісність з мікрогрупою та обмеження побутового комфорту; психологічне усвідомлення приреченості на перебування в будинку-інтернаті [1, с. 38-45].

Нами було виявлено міру впливу факторів на літню людину на початковому етапі входження в нове соціальне середовище. За результатами проведеного дослідження можна спостерігати, що 22,5% клієнтів Петриківського, 20% Чернігівського пансіонатів вважають, що соціальне середовище, в якому перебуває літня людина, відіграє велику роль в процесі адаптації. У нашому випадку соціальне середовище включає в себе побутовий комфорт, місцезнаходження пансіонату, зручність кімнат тощо.

Наступним фактором, який має безпосередній вплив на процес адаптації літньої людини є входження в рольову структуру мікрогрупи, про що свідчать дані: 20% клієнтів як Петриківського пансіонату так і Чернігівського пансіонату позитивно взаємодіють у мікрогрупі. Також важливим є мікросередовище, в якому перебуває літня людина (20% мешканців як Петриківського так і Чернігівського пансіонатів мають неконфліктні стосунки в мікрогрупі). Важливим також залишаються фактори: ставлення обслуговуючого персоналу, місце розташування пансіонату, відсутність інформації про роботу будинків-інтернатів.

Аналіз даних дозволив нам дійти таких висновків, що проблема підготовки до вступу в установу соціального профілю, обізнаності людини із стилем життя в цій установі повинні бути в центрі уваги працівників соціального забезпечення. Необхідно підтримати в людині почуття власної

гідності, надати їй більшу свободу в таких діях, як вибір сусіда по кімнаті, створення умов для зберігання продуктів, можливість мати власну полицю, шафу. Це все внесе щось особистісне в атмосферу будинку та допоможе уникнути почуття різкої зміни в житті. Звичайно, хронічно хворих у наших пансіонатах розташовують по 3-4 особи в кімнаті, це є виправданим кроком: полегшує догляд за хворими та дає можливість старим людям спілкуватися один з одним, важкохворі перебувають в одномісних кімнатах. При розміщенні в кімнати повинні братися до уваги взаємні симпатії, уподобання, спільні інтереси, можливість та бажання допомагати один одному. Усім, хто знаходиться в цьому будинку, повинна бути надана необмежена можливість контактів, можливість брати участь у різних спільних заходах, що безперечно, спонукає їх до психосоціальної та фізичної активності.

Перебуваючи в закладі соціального обслуговування – геріатричному пансіонаті, людина похилого віку розглядає свій стан перебування в новому соціальному середовищі як неспроможність справлятися зі своїм життям; вона усвідомлює, що нова «домівка» потребує нових форм поведінки. Притаманна більшості геріатричним пансіонатам поведінка байдужості та покірності мешканців призводить до поступливості людей похилого віку, над якою вони навіть не замислюються. Відсутність можливостей для виявлення та реалізації індивідуальних особливостей призводить до того, що в літніх людей, які мешкають в закладах соціального обслуговування, втрачаються набуті протягом життя навички та вміння, стан інертності та безпорадності займає домінуюче положення у взаємовідносинах з соціальним оточенням.

Отже, в результаті проведеного пілотного дослідження, нами було визначено фактори, які впливають на мешканців геріатричних пансіонатів при вступі в зазначений заклад та визначають особливість процесу адаптації. Було визначено, що існують зовнішні, внутрішні фактори, в також фактори, які сприяють і перешкоджають процесу адаптації літніх людей до умов нового соціального середовища. Результати пілотного дослідження уможливили визначення ступеня впливу факторів на літню людину, що

служувало основою для подальшої експериментальної роботи. Як засвідчують дані дослідження, велика роль у процесі адаптації мешканців належить соціальному середовищу, в якому опинилася літня людина, та мікросередовищу, яке її оточує. Потрапивши до геріатричного пансіонату, важливим для людини похилого віку є питання входження в мікроструктуру неформально існуючих груп для встановлення комунікативних зв'язків з іншими суб'єктами життєдіяльності з метою отримання інформації про життєдіяльність геріатричного пансіонату. Важливими стресовими факторами при вступі до будинку-інтернату є: факт переїзду літньої людини із домашньої оселі до геріатричного пансіонату; відсутність повноцінної інформації про заклади соціального обслуговування. З'ясовано, що великий вплив на людей похилого віку має місце розташування будинків-інтернатів.

Беручи до уваги теоретичні доробки науковців та отримані результати пілотного дослідження, маємо можливість спроектувати подальшу експериментальну роботу з мешканцями пансіонату для ефективної адаптації клієнтів до умов нового соціального середовища.

Таким чином, теоретичний аспект соціально-психологічної адаптації літніх людей у будинках-інтернатах пов'язаний з організаційно-методичним аспектом. Передбачувані шляхи реалізації деяких теоретичних положень свідчать про єдність теорії та практики, про прикладне значення теоретичних підходів до проблеми соціально-психологічної адаптації літніх людей у стаціонарних установах соціального обслуговування.

Література

1. **Дементьєва Н. Ф.** Методологические аспекты социально-психологической адаптации лиц пожилого возраста в стационарных учреждениях социального обслуживания / Н. Ф. Дементьева // Психология зрелости и старения. – 1998. – №2. – С.21-28.

2. **Яцемирская Р. С.** Социальная геронтология : учеб. пособие для студ высш. учеб. заведений / Раиса Сергеевна Яцемирская, Инна Григорьевна Беленькая – М. : Гуманит изд. Центр ВЛАДОС, 2003. – 224 с.

3. **Лидерс А. Г.** Кризис пожилого возраста: гипотеза о его психологическом содержании / Александр Георгиевич Лидерс // Психология зрелости и старения. – 2000. – №2.– С.6–11.

Колениченко Т.І. *Аналіз факторів, які впливають на процес адаптації людини похилого віку до умов геріатричного пансіонату*

У статті проаналізовано результати поведеного пілотного дослідження; обґрунтовано зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на процес адаптації людей похилого віку до умов геріатричного пансіонату; визначено фактори, які сприяють та перешкоджають адаптивному процесу в умовах геріатричного пансіонату.

Ключові слова: фактори адаптації, люди похилого віку, геріатричний пансіонат.

Колениченко Т.И. *Анализ факторов, которые влияют на процесс адаптации людей преклонного возраста к условиям гериатрического пансионата*

В статье проанализировано результаты пилотного исследования; раскрыто внутренние и внешние факторы, которые влияют на процесс адаптации людей преклонного возраста к условиям гериатрического пансионата; определено факторы, которые способствуют и не способствуют адаптивному процессу в условиях гериатического пансионата.

Ключевые слова: факторы влияния, люди пожилого возраста, гериатрический пансионат.

Kolenichenko T.I. *The analyses of factories' of the oldest people adaptation to the conditions of the geotratric boarding-house.*

We have identified the adaptational factories' of the oldest people who live in the institutions of social service, have analyzed the works of the scientists as for the periods of adaptation and defined the stages which the oldest man runs when he or she gets into the geotratric boarding-house.

Keywords: adaptational factories', oldest people, the geotratric boarding-house